

**COMMISSIE VAN TOEZICHT
bij de gevangenis
ANTWERPEN**

Jaarverslag 2016

Inhoudsopgave

Inleiding

1. Commissie van toezicht
- 1.1 Voorstelling en samenstelling
- 1.2 Opdrachten en werking

2. Gevangenis

- 2.1 Materiële omstandigheden van detentie
- 2.2 Onthaal van de nieuwe gedetineerden
- 2.3 Hygiëne, voeding en leefruimte
- 2.4 Gezondheid in de gevangenis
- 2.5 Activiteiten van de gedetineerden
- 2.6 Regime en discipline
- 2.7 Overlegorgaan voor de gedetineerden
- 2.8 Uitvoering van het detentieplan

3. Behandeling van de aanvragen ontvangen door de commissie van toezicht

- 3.1 Procedure voor de indiening van de aanvragen
- 3.2 Statistieken van de aanvragen
- 3.3 Gevolg gegeven aan de aanvragen
- 3.4 Markante problemen

4. Controles uitgeoefend door de commissie van toezicht

- 4.1 Relaties met de directie en het personeel
- 4.2 Adviezen en aanbevelingen

5. Bijlagen

Inleiding

1. Commissie van toezicht bij de gevangenis te Antwerpen (CvT Antwerpen)

1.1 Voorstelling en samenstelling van de commissie

- In elke Belgische gevangenis is één Commissie van Toezicht die uit minimum 6 en maximum 12 leden bestaat en ten minste één lid van de zittende magistratuur, één advocaat en één arts.

Eind 2016 bestond de CvT Antwerpen uit 6 leden en 1 secretaresse als volgt:

<i>Marc Peeraer</i>	<i>lid/magistraat voorzitter</i>
<i>Frederik Janssens</i>	<i>lid/ondervoorzitter</i>
<i>Katharina Francus</i>	<i>lid</i>
<i>Jan Dockx</i>	<i>lid/geneesheer</i>
<i>Lieve Lagae</i>	<i>lid</i>
<i>Falke Van der Schueren</i>	<i>lid/advocaat</i>
<i>Nicole Verbesssem</i>	<i>secretaresse</i>

Wegens zwangerschap en medische tegenindicaties om als maandcommissaris werkzaam te zijn in de gevangenis (aanwezigheid van TBC) is Falke Van Der Schueren sedert eind juni 2016 niet meer actief, zij is thans op moederschapsverlof en dit tot medio februari 2017.

In de loop van het jaar 2016 hebben 2 leden ontslag genomen om persoonlijke redenen (medische reden en beroepmatige reden).

In ! mei 2016 ! werd de kandidatuur van een 7de lid ingediend, te weten Anne-Marie Bonroy als lid-geneesheer, maar tot op heden werd de benoeming nog niet gepubliceerd in het Belgisch Staatsblad.

In de loop van 2017 zal ook getracht worden om kandidaat leden te zoeken in het universitair milieu, meer bepaald in de faculteit rechten van de Universiteit Antwerpen (UA).

1.2 Opdrachten en werking van de commissie (Koninklijk besluit van 21 mei 1965 houdende algemeen reglement van de strafinrichtingen)

- In elke Belgische gevangenis is één Commissie van Toezicht die uit minimum 6 en maximum 12 leden bestaat en ten minste één lid van de zittende magistratuur, één advocaat en één arts.
- Art. 138ter. De Commissie van Toezicht heeft tot taak:
  - 1° een onafhankelijk toezicht te houden op de gevangenis bij dewelke zij is opgericht, op de bejegening van de gedetineerden en op de naleving van de betreffende voorschriften;
  - 2° aan de Minister en aan de Centrale Toezichtsraad voor het Gevangeniswezen, hetzij ambtshalve, hetzij op verzoek, advies en inlichtingen

te geven betreffende aangelegenheden in de gevangenis die rechtstreeks of onrechtstreeks met het welzijn van de gedetineerden verband houden en voorstellen te doen die zij gepast acht;

3° ten behoeve van de Centrale Toezichtsraad voor het Gevangeniswezen jaarlijks een verslag op te stellen betreffende alles wat betrekking heeft op de bejegening van de gedetineerden en op de naleving van de voorschriften terzake, in de gevangenis waarvoor zij bevoegd is.

- Art. 138quater. § 1. Voor zover dit voor de uitoefening van de taken omschreven in artikel 138ter noodzakelijk is, hebben de leden van de Commissie van Toezicht vrije toegang tot alle plaatsen in de gevangenis en hebben zij het recht om ter plaatse, behoudens wettelijke uitzonderingen, alle op de gevangenis betrekking hebbende boeken en bescheiden in te zien, en mits voorafgaande schriftelijke instemming van de gedetineerde, van alle stukken die individuele gegevens van gedetineerden bevatten.

§ 2. Zij hebben het recht zonder controle briefwisseling te voeren met de gedetineerden en zonder toezicht in contact te treden met hen.

§ 3. De voorzitter van de Commissie van Toezicht ontmoet de (adviseur-gevangenisdirecteur) maandelijks en telkens wanneer bijzondere gebeurtenissen dit vereisen.

- Art. 138octies. De Commissie van Toezicht houdt ten minste één zitting per maand. De Commissie kan slechts vergaderen (wanneer de helft plus één van de leden aanwezig is).
- § 2. Eén of meer leden van de Commissie van Toezicht zijn er beurtelings mee belast gedurende één maand, ten minste éénmaal per week als maand-commissaris de gevangenis of gevangenissen waarbij zij zijn ingericht, te bezoeken.

- De eigenlijke taak van de CvT bestaat er in:

- *een onafhankelijk toezicht te houden op de gevangenissen waarvoor ze bevoegd is,*
- *op de bejegening van de gedetineerden*
- *op de naleving van de hen betreffende voorschriften*
- *en tevens te bemiddelen tussen de directeur en de gedetineerden indien aan de commissie informeel klachten ter kennis worden gebracht.*

Ten opzichte van de penitentiaire administratie oefent de Commissie een onafhankelijk en extern toezicht uit op de behandeling van de gedetineerden en op de naleving van de voorschriften binnen de gevangenis; zij heeft dus tot taak te waken over de levensomstandigheden en de behandeling van de gedetineerden in de gevangenis.

Zij heeft daartoe uitgebreide controlebevoegdheden. Om hun taak te kunnen uitoefenen, mogen de leden van de Commissie direct en zonder toezicht in contact treden met de gedetineerden, inzage boeken en bescheiden, registers tuchtsancties en individuele gegevens gedetineerden.

- De CvT Antwerpen tracht minstens 1 woensdag per maand om 17.00 uur te vergaderen en in de loop van de vergadering worden de agenda's samengelegd om de data van de daaropvolgende vergaderingen vast te leggen.

Op een dergelijke vergadering worden de klachten van gedetineerden en de eventueel reeds ontvangen antwoorden van de algemeen directeur besproken en geëvalueerd, verder wordt getracht een antwoord te vinden op de problemen waarmee een maandcommissaris zich kan geconfronteerd zien of zich geconfronteerd zag, worden persartikelen of wetswijzigingen in verband met detentie besproken, alsmede de praktische werking van de CvT, enz.; de te bespreken agendapunten worden vooraf met de uitnodiging tot de vergadering medegedeeld.

De CvT Antwerpen heeft de beschikking over een vergaderzaaltje, genaamd de "Commissiezaal", waar tot voor kort ook steeds water, koffie en een versnapering onder de vorm van een gebakje, ter beschikking werd gesteld door de keuken van de gevangenis; gezien dit zaaltje bij drukte ook wordt gebruikt als spreekkamer voor de advocaten, wordt dit commissiezaaltje wel steeds gereserveerd via emailvraag aan algemeen directeur J. Demuynck.

In de loop van 2016 hield de CvT Antwerpen 7 vergaderingen op een woensdag om 17.00 uur, te weten op 27.01.2016, op 02.03.2016, op 13.04.2016, op 25.05.2016, op 21.09.2016, op 09.11.2016 en op 14.12.2016.

- Elke gedetineerde kan een gesprek aanvragen met de Commissie van Toezicht om zijn opmerkingen, bezwaren en/of klachten kenbaar te maken over zijn behandeling en/of de leefomstandigheden in de gevangenis (zoals bv.: voeding, kleding, tuchtstraffen, racisme, bezoek, fouilleringen, agressie, medische verzorging, scholing, bibliotheek-bezoek, enz.).

Het aanvragen van een gesprek gebeurt door het posten van een briefje in één van de brievenbussen van de CvT Antwerpen die zich aan de centrale ruimte op iedere verdieping van de gevangenis bevinden (3 brievenbussen op de mannenafdelingen, 1 brievenbus op de vrouwenafdeling en 1 op de annex, zijnde de vleugel met de gedetineerden).

Op de maandelijkse vergaderingen van de CvT Antwerpen wordt ook telkens overeengekomen wie voor welke maand als maandcommissaris zal optreden;

De maandcommissaris doet dan minstens 1 x per week op een zelf te bepalen dag een ronde langs alle voormelde brievenbussen, neemt de klachtbriefjes er uit en spreekt met de klager, waarna hij/zij, indien de klacht niet onmiddellijk afgehandeld kan worden, de klacht via email overmaakt aan de algemeen directeur J. Demuynck die, na onderzoek, de maandcommissaris van antwoord dient.

De maandcommissaris zal, indien nodig, feed back geven aan de klager waarna in principe het incident wordt afgesloten.

Voor het jaar 2016 gaf dit volgend maandcommissarissen:

- Januari 2016: Frederik Janssens
- Februari 2016: Falke Van der Schueren

- *Maart 2016:* *Katharina Francus*
- *April 2016:* *Lieve Lagae*
- *Mei 2016:* *Marc Peeraer*
- *Juni 2016:* *Jan Dockx*
- *Juli 2016:* *Marc Peeraer en Lieve Lagae*
- *Augustus 2016:* *Frederik Janssens en Marc Peeraer*
- *September 2016:* *Frederik Janssens*
- *Oktober 2016:* *Katharina Francus*
- *November 2016:* *Lieve Lagae*
- *December 2016:* *Marc Peeraer*

Er weze opgemerkt binnen de CvT Antwerpen overeengekomen werd dat Dr. Jan Dockx zich als lid-geneesheer hoofdzakelijk bezig zal houden met de medische problemen die in de verschillende klachten opduiken; in die hoedanigheid onderzoekt hij de klacht op medisch gebied, raadpleegt het medisch dossier, heeft hij desgevallend een gesprek met verplegers, dokters, PSD, enz.

In de mate van het mogelijke werden door de commissieleden volgende studiedagen/vergaderingen bijgewoond:

- *18.01.2016 Werkbezoek met en van mevrouw de gouverneur Berckx aan de gevangenis Antwerpen.*
- *20 januari 2016 dag van de commissies van toezicht te Brussel met als thema “de internationale normen van toepassing voor de toezicht op de detentieplaatsen”.*
- *27.05.2016 ontvangst vergadering/bijeenkomst Nederlandstalige commissies van toezicht in de gevangenis Antwerpen samen met Centrale Toezichtsraad op het Gevangeniswezen*
- *10.10.2016 om 15.00 uur vergadering info met voorzitter van de Commissie voor Justitie in het parlement over Potpourri IV en klachtrecht;*
- *22.11.2016: Oprecht Mechelen: over radicalisering in de Lamotbuilding te Mechelen.*
- *24.11.2016: dag van de Commissies van toezicht in Brussel met thema’s in voormiddag: “Gevangenis en radicalisering” en in namiddag : “De rol van de maand commissaris” en de toekomst van de CTRG en CvT’s.*

2. Gevangenis

2.1 Materiële omstandigheden van detentie

- **Beschrijving van het gebouw, algemene staat:**

De gevangenis van Antwerpen is gevestigd te 2000 Antwerpen, Begijnenstraat 42. Deze gevangenis werd gebouwd tussen 1854 en 1859 door architect Joseph Dumont volgens de inzichten van Edouard Ducpétiaux, toenmalig inspecteur-generaal van het gevangeniswezen. Het resultaat is een cellulaire gevangenis op basis van het panticon-model, een stervorming gebouw met een centrale kern en daarop aansluitend drie vleugels, waarvan twee met cellen op drie niveaus en één met cellen op vier niveaus.

In de tweede helft van jaren '70 werd de gevangenis grondig gerenoveerd waarbij de verschillende vleugels werden aangepakt. In 1978 waren vleugel C en de overdekte wandeling aan de beurt. In de jaren '80 werd binnen de muren een nieuwbouw gerealiseerd voor de afdeling halve vrijheid, werd vleugel B onder handen genomen en werd de bestaande centrale kern volledig gesloopt en heropgebouwd in vier niveaus. In 1995 werden vleugel A en de keuken vernieuwd. De inrichting voorzag in 2000 een renovatie van de psychiatrische afdeling en de afdeling voor vrouwelijke gedetineerden; in de loop van de volgende jaren werden wandeling A en B volledig gemoderniseerd en in 2010 werd het administratief complex gehuisvest in een voormalige ambtswoning.

- Cijfers: aantal personen die van hun vrijheid zijn beroofd, verdeling beklaagden en veroordeelden, indeling per geslacht (mannen/vrouwen), aantal gedetineerden van vreemde nationaliteit.

Toestand op 23 december 2016:

<i>Capaciteit van de inrichting</i>	439	
<i>Van hun vrijheid beroofde personen aanwezig (M + V):</i>	642	
<i>In strafonderbreking (SO):</i>	452	
<i>Electronisch Toezicht (ET):</i>	163	
<i>Verdeling beklaagden / veroordeelden aanwezig (M + V)</i>	<i>Beklaagden</i> 489	<i>Veroordeelden</i> 109
<i>Indeling per geslacht (M + V, SO, ET)</i>	<i>Mannen</i> 86,7%	<i>Vrouwen</i> 12,3%
<i>Aantal gedetineerden van vreemde nationaliteit</i>	Ongeveer 42,8 %	
<i>Geïnterneerden</i>	33 (+ 1 nog geen definitieve uitspraak)	

Eventuele aanvullende opmerkingen:

Er waren overbevolkingspieken van 550 tot 642 gedetineerden. Het aantal definitief veroordeelden is voor een arresthuis veel te hoog gezien het regime van een arresthuis zeker niet voorzien is op langgestraften. Een reden voor deze stijging is o.a. te vinden in de sluiting van Tilburg (Nederland) en het feit dat 2 vleugels in de gevangenis van Merksplas na een brand werden gesloten.

*De gevangenis is een arresthuis voor mannen en vrouwen en kent een **gesloten regime**.*

*De gevangenis Antwerpen heeft een totale capaciteit van **439 plaatsen**. Daarvan zijn 48 plaatsen voorbehouden voor vrouwelijke gedetineerden.*

*De gevangenis beschikt eveneens over een **psychiatrische afdeling** waar geïnterneerden verblijven en deze biedt plaats aan 51 personen.*

De afdeling beperkte detentie kan 26 gedetineerden herbergen.

Tweederde van de capaciteit bestaat uit eenpersoonscellen, maar door de overbevolking wordt het overgrote deel bewoond door twee personen. Daarnaast zijn nog cellen beschikbaar voor twee, drie en vier personen, die ook omwille van overbevolking vaak door meer personen worden bevolkt.

- **Evacuatieplan:**

Tijdens het werkbezoek met en van mevrouw de gouverneur Berckx aan de gevangenis Antwerpen op 18.01.2016 is gebleken dat er in feite nog altijd geen effectief en goedgekeurd evacuatieplan bestaat, bijvoorbeeld in geval van brand of andere grote calamiteiten. Op de hoogste verdieping zouden er wel branddetectie- of rookdetectiesystemen bestaan.

2.2 Onthaal van de nieuwe gedetineerden

- Welke informatie ontvangen personen die van hun vrijheid zijn beroofd bij hun aankomst in de inrichting?

In het lokaal “bad” wordt de gedetineerde in bezit gesteld van een onthaalbrochure-/huishoudelijk reglement waarvoor hij dient te tekenen voor ontvangst.

- In welke vorm (bijv. huishoudelijk reglement, informatieve brochures over het leven in de gevangenis, over procedures inzake vervroegde invrijheidstelling, over bezoekrecht)?

Onthaalbrochure in 6 talen - huishoudelijk reglement – teletekst – infokanaal (ditlaatste is wel een roterend schermbeeld zodat teksten niet te lang mogen zijn)- Pictogrammen (zoals Point It in de reissector) m.b. tot bv. fitness, kantine (ook weeschema's kantine's), telefoneren, douchen, kledijvereisten binnen en bij transferten, bibliotheek.

De gedetineerde wordt ook geïnformeerd door de directeur over het bestaan van de commissie van toezicht en over de wijze waarop met de maandcommissaris contact kan worden opgenomen. Op de 4de sectie (binnenkomers) zijn tevens A4-formulieren uitgehangen met betrekking tot het doel en de werking van de CvT en dit in zes talen (Nederlands, Frans, Duits, Engels, Spaans en Russisch).

- Is er sprake van bijzondere bepalingen voor buitenlandse gedetineerden, ongeletterden of analfabeten?

Voor de gedetineerde die de taal van de regio waar de gevangenis gelegen is niet begrijpt, doet de directeur een beroep op elk redelijk vertaalmiddel naar een taal die de gedetineerde begrijpt teneinde hem toe te laten de inhoud van de inlichtingen die hem worden verstrekt te bevatten: tussenkomst van een personeelslid, een externe persoon (vertaaldienst, aalmoezenier, bezoeker, docent, ...), een lid van de ambassade of het consulaat, tenzij de gedetineerde zich hiertegen verzet.

Gedetineerden van vreemde nationaliteit mogen contact hebben met hun diplomatieke vertegenwoordigers die hen dagelijks mogen bezoeken in de spreekkamer van 6:15 uur tot 20:30 uur.

Gedetineerden van Nederlandse nationaliteit kunnen ook bij hun diplomatieke overheid documentatie bekomen over hun gevangenschap

Tijdens dit onderhoud licht de directeur de gedetineerde in over zijn wettelijke en penitentiaire toestand en brengt hij hem de grote lijnen van het huishoudelijk reglement ter kennis. Hij licht hem in over de wijze waarop hij een onderhoud kan hebben met de directie. Hij overhandigt hem de lijst van beschikbare brochures en infodocumenten.

Indien de gedetineerde na het eerste gesprek met de directeur later nog redenen zou hebben om de directeur te zien, kan hij/zij dit aanvragen via een rapportbriefje met de vermelding "graag gesprek directeur + korte vermelding van het onderwerp". Deze werkwijze geldt ook voor het consulteren van alle andere diensten. Dit rapportbriefje wordt dagelijks, samen met andere rapportbriefjes en/of post, afgehaald door de PBA van de sectie waar de gedetineerde verblijft (bv. bij etensbedeling 's avonds).

2.3 Hygiëne, voeding en leefruimte

2.3.1 Hygiëne en sanitaire voorzieningen

- Bieden de toiletten een vorm van privacy?

De standaarduitrusting van een verblijfsruimte voorziet in een toilet en biedt "een vorm" van privacy, vorm die echter wat betreft verblijfsruimten voor meerdere gedetineerden niet zou voldoen aan de vereisten van wat onder privacy wordt verstaan in de buitenwereld.

- Is er een voldoende aantal baden en douches aanwezig?

Geen baden, wel voldoende douches.

- Hoe is het gesteld met de netheid en de hygiëne van de sanitaire voorzieningen?

De gevangenis in Antwerpen is een oude gevangenis (1854) en dus is de infrastructuur, ondanks renovaties allerhande, verouderd.

Er zijn ieder jaar wel terugkerende klachten in verband met het feit dat er in verschillende doucheruimtes afbladerende verf wordt vastgesteld, alsook de aanwezigheid van soms toch wel ernstige (zwarte) schimmelvorming die onvermijdelijk wordt ingeademd; af en toe ook klacht dat de wasruimtes (douches) door sommige gedetineerden die voedsel rondbrachten (fatikken) uit gemakzucht werd gebruikt als afwasruimte voor de bakken en karren waarmee het eten werd rondgebracht (gevolg: ook etensresten in de douches). Telkens dit gemeld wordt, worden er onmiddellijk maatregelen uitgevaardigd om duidelijk te maken dat dit niet door de beugel kan.

Doucheruimtes worden vaak sectie per sectie gerenoveerd en ook al eens behandeld met schimmelwerend product.

- Welk hygiëneproduct wordt er uitgedeeld en hoe vaak?

De gedetineerde dient zijn uiterlijk en zijn lichamelijke hygiëne dagelijks behoorlijk te verzorgen.

De penitentiaire administratie dient de gedetineerde toe te laten om deze verplichting na te leven door hem, zo nodig, volgende toiletartikelen gratis ter beschikking te stellen:

- zeep
- tandenborstel
- toiletpapier
- shampoo
- tandpasta
- scheermesje
- scheerschuim

Het ongeoorloofde gebruik en de verspilling van toiletartikelen kan gesanctioneerd worden.

In Antwerpen krijgt de gedetineerde een pakket met toiletartikelen bij inschrijving in het bad. In het pakket van vrouwelijke gedetineerden wordt ook maandverband voorzien.

In de onthaalbrochure wordt vermeld: “Toiletpapier en zeep kan u gratis verkrijgen. Bij het binnenkomen in de gevangenis krijgt u een pakket met enkele toiletartikelen. Als deze producten opgebruikt zijn, kan u er nieuwe via de kantine kopen (aanvraagformulier op de sectie te verkrijgen en afgeven bij de bedeling van het avondmaal).

Hierover werden blijkbaar tot hiertoe nog nooit klachten ontvangen.

2.3.2 Voeding

- Wat is het budget voor voeding?

Totaal budget voor onderhoud en voeding gedetineerden voor 2016: 813.359,24 euro.

dagprijs per gedetineerde: 3,98 euro (voeding en onderhoud) per gedetineerde per dag, waarvan voor voeding per gedetineerde per dag 3,58 euro. (ter vergelijking in 2014 bedroeg de dagprijs voeding per gedetineerde 3,68 euro en in 2015 bedroeg de dagprijs voeding per gedetineerde 3,62 euro).

- Is er in bijzondere voedingsregimes voorzien voor zieken, oudere gedetineerden en, in voorkomend geval, bijzondere categorieën?

De gedetineerde krijgt drie maaltijden per dag, die in principe aangepast zouden moeten zijn aan de normen van de moderne hygiëne en van de evenwichtige voedingsleer. Het zijn natuurlijk de “fatiks” die eten ronddelen en de borden opscheppen; in het begin wordt er redelijk “gul” geschept.

Aangepaste dieetvoeding is enkel mogelijk op medisch advies (of om religieuze redenen, zie volgende vraag)).

Bij inschrijving in de gevangenis wordt de gedetineerde gevraagd naar zijn/haar menukeuze. Men heeft keuze uit :

- *Dagmenu met varkensvlees*
- *Dagmenu zonder varkensvlees*
- *Vegetarische menu*

Eénmaal per maand heeft men de mogelijkheid om van keuzemenu te veranderen, en dit via het invullen van een rapportbriefje, gericht aan de keuken. Het eten wordt aan de cel bedeed en dit 4 keer daags : ontbijt, soep, middagmaal, avondeten. Na het eten is de gedetineerde zelf verantwoordelijk voor het afwassen van borden en bestek.

Artikel 42 van de basiswet bepaalt dat de gedetineerde recht heeft op voldoende voedsel dat voldoet aan de normen van de moderne hygiëne en zo nodig aangepast is aan de vereisten van zijn gezondheidstoestand.

De ministeriële omzendbrief nr. HR/2 van 16 november 2011 bepaalt dat het gaat om een evenwichtige voeding en aangepaste dieetvoeding enkel mogelijk is op medisch advies.

Het eten wordt aan de cel bedeed en dit vier keer daags. De gedetineerde is zelf verantwoordelijk voor het afwassen van borden en bestek.

De bedeling van het voedsel gebeurt door de fatiks. Uit eigen observatie door de arts van de CvT Antwerpen bleek toch dat het calorisch gehalte van de verstrekte maaltijden niet is aangepast aan het individueel verbruik. Met uitzondering van aangepaste diëten (nierinsufficiëntie, diabetes, religieuze motieven etc.) wordt er geen rekening gehouden met het feit dat de gedetineerde het grootste deel van de dag immobiel is waardoor dat zijn caloriebehoefte eerder beperkt is. Dit leidt zondermeer tot obesitas met als co-morbiditeit: diabetes en hart- en vaatziekten. Bij aanvang van de detentie zou voor elke gedetineerde een voedingsadvies moeten worden geformuleerd afhankelijk van zijn lichamelijke constitutie en medische voorgeschiedenis.

- Worden voedingsregimes van religieuze aard gerespecteerd?

Ja, diëten kunnen om religieuze redenen (andere diëten kunnen enkel op doktersvoorschrift).

Bij inschrijving in de gevangenis wordt de gedetineerde gevraagd naar zijn/haar menukeuze. Men heeft keuze uit :

- *Dagmenu met varkensvlees*
- *Dagmenu zonder varkensvlees*
- *Vegetarische menu*

Eénmaal per maand heeft men de mogelijkheid om van keuzemenu te veranderen, en dit via het invullen van een rapportbriefje, gericht aan de keuken. Het eten wordt aan de cel bedeed en dit 4 keer daags : ontbijt, soep, middagmaal, avondeten. Na het eten is de gedetineerde zelf verantwoordelijk voor het afwassen van borden en bestek.

Voor de moslim gedetineerde die voldoende geld op zijn rekening heeft staan, kunnen er steeds halal-producten gekocht worden.

De meeste moslim-gedetineerden kiezen voor het vegetarisch menu omdat zij totaal geen vertrouwen hebben in het feit dat het bereide runds- of lamsvlees halal geslacht is.

Er zijn dit jaar wel enkele klachten geweest omtrent het feit dat het vegetarisch menu zeer flauw en flets van smaak zou zijn; een moslim-gedetineerde verklaarde dat hij inderdaad niet tegen vlees eten is, maar dat hij, gezien hij ervan overtuigd is dat er geen halal-vlees wordt klaargemaakt, gekozen heeft voor vegetarische voeding; de gewone groenten, zoals onder meer aardappelen, zijn dezelfde als wat de andere gedetineerden krijgen. Echter, het vegetarisch gedeelte is volgens hem zeer onsmakelijk en onappetijtelijk: de veggie-burger is vaak aangebrand en de preiquiches zijn smakeloos.

Wat meer is, 's avonds krijgen de andere gedetineerden normaal en ogenschijnlijk lekker beleg, maar voor diegenen die gekozen hebben voor vegetarisch eten is het beleg meestal beperkt tot wat appelmoes of een halve tomaat. Bevraging bij de aanwezige PBA's leerde dat zij dit niet konden ontkennen.

- In welke staat verkeert de keuken waarin de maaltijden worden bereid? Wordt zij regelmatig gecontroleerd op hygiëne en veiligheid?

Volgens onze bevindingen proper waarbij de vloer enkele jaren terug werd gerenoveerd, maar er zouden terug wel veel barsten zijn.

De laatste controle van het Federaal Agentschap voor de veiligheid van de voedselketen (FAVV) dateert van 23/06/2015. In 2017 wordt er dus een nieuwe controle door het FAVV verwacht. Tijdens de jaarlijkse rondgang (d.d. 31/10/2016) in het kader van het BOC-welzijn waarbij de vakbonden, de preventieadviseur en de directeur-zaakvoerder verschillende locaties van de inrichting bezochten met het oog op het bevorderen van het welzijn op het werk en arbeidsveiligheid, was ook de keuken één van de bezochte plaatsen. Daarnaast werden er verschillende interne

vergaderingen per jaar georganiseerd met de bedoeling om de HACCP-regelgeving (hygiëne en voedselveiligheid) in de keuken te doen naleven. In 2016 werden er drie HACCP-vergaderingen georganiseerd (12/01/2016, 08/06/2016 en 06/10/2016). Ten slotte is het de vaste taak van de directeur-zaakvoerder om dagelijks naar de keuken te gaan en toe te zien op de hygiëne, voedselveiligheid en kwaliteit van de maaltijden.

- Voldoen de door de kantine aangeboden producten aan de behoeften en vragen van de gedetineerden? Zo ja, hebben zij een redelijke prijs?

ALGEMEEN KANTINE:

De gedetineerde kan goederen aankopen via de kantine. De directeur kan de hoeveelheden die de gedetineerde van een product kan bestellen, beperken. Op het ogenblik dat hij zijn bestelling doorgeeft, dient het saldo op zijn individuele rekening toereikend te zijn.

In de onthaalbrochure wordt vermeld: “Bij de sectiechef kan u bestellijsten bekomen. Hierop staan alle producten die u zelf kan aankopen vanuit de gevangenis via de binnenkantine. Op de bestellijst kunt u aanduiden wat u wilt kopen en u dient dit formulier af te geven bij de bedeling van het avondmaal. Uw werkelijk krediet (saldo op uw rekening) bepaalt welke aankopen er kunnen doorgaan.

Er is een algemene kantine met bijvoorbeeld papierwaren, rookwaren, toiletartikelen, onderhoudsproducten, dranken, versnaperingen, ...

Dan is er ook een kantine met bederfelijke waren en fruit. Hier kan u vis, vlees, groenten, fruit, beleg,... bestellen.

Bij de verzorgingskantine kan u douchezeep, scheerapparaten, tandenborstels, shampoo, schoenen,... bestellen.

Verder is er uitzonderlijk de mogelijkheid om, mits toelating van de directie, artikelen van buitenaf te bestellen.

U noteert uw verzoek op een rapportbriefje en u geeft dit af aan de PBA op uw sectie bij de bedeling van het avondmaal.”.

In de gevangenis te Antwerpen zijn er 4 soorten kantines :

- Fruitkantine met versproducten (groenten, fruit, zuivel, ...)
- Gewone kantine met producten allerhande
- Verzorgingskantine met verzorgingsproducten (deodorant, bodymilk, ...)
- Tijdschriftenkantine

Voor elk soort kantine bestaan verschillende bestelformulieren, deze zijn op de sectie te verkrijgen via de PBA. Met toestemming van de directeur kunnen vrouwelijke gedetineerden persoonlijke kledij aanschaffen

De verschillende bestellijsten voorzien een zeer ruim assortiment van (honderden) artikelen:

- *bestellijst stockkantine (bedeling op dinsdag of donderdag);*
- *besellijst kantine (bedeling op maandag);*
- *bestellijst budgetkantine (afgeven op dinsdag en bedeling op donderdag):
Waar er in een recent verleden nog gekende (en dus in principe duurdere) merken werden aangeboden, wordt er thans op vraag van de gedetineerden vooral “witte produkten” (en dus goedkopere produkten, bv. Delhaize 365 produkten) aangeboden;*
- *bestellijst bederfelijke waren (afgeven maandagavond en bedeling op woensdag);*
- *bestellijst verzorgingskantine mannenafdeling (afgeven op woensdagavond en bedeling op vrijdag);*
- *bestellijst verzorgingskantine vrouwenafdeling (afgeven op woensdagavond en bedeling op vrijdag);*

Artikelen die niet op de lijst voorkomen kunnen eventueel ‘buiten’ aangekocht worden na toelating van de directeur.

Gedetineerden kunnen via de kantine kranten, tijdschriften en andere publicaties bestellen. Ook bestaat de mogelijkheid om een abonnement te nemen. Daarvoor stuurt men een rapportbriefje naar de bibliotheek.

De verbruiksgoederen die via de kantine van een gevangenis zijn aangekocht, zijn toegelaten in de gevangenis naar waar de gedetineerde wordt overgebracht.

Wanneer de gedetineerde die via de kantine goederen besteld heeft, vóór de ontvangst ervan overgebracht wordt en de bestelling niet geannuleerd kan worden, worden de bestelde goederen steeds nagezonden, met uitzondering van de bederfbare goederen. Indien de gedetineerde op het ogenblik van de bestelling niet op de hoogte was van de datum van overbrenging, zal hij vergoed worden voor de kostprijs van de bederfbare goederen.

Het is wel zo dat er in de loop van het jaar 2016 klachten zijn geweest in verband met, alleszins voor gedetineerden, beduidende verschillen tussen de verschillende kantines van de verschillende gevangenissen; zo zou er voor bepaalde producten toch een beduidend verschil zijn tussen de goedkopere kantine in de gevangenis te Turnhout en de (duurdere) kantine in de gevangenis te Antwerpen (vb. briefomslagen).

2.3.3 Leefruimte

- **Beschrijving van de leefruimte van een gedetineerde**

Volgende voorwerpen maken deel uit van de standaarduitrusting van de verblijfsruimte, met name: een tafel, een stoel, een bed, een wastafel en een toilet.

In de gevangenis van Antwerpen zijn de cellen bijkomend uitgerust met :

*Koelkast
Prikbord
2 vuilbakken (restafval en PMD)
Ladenblok
Kleerkast*

Spiegel

TV met 4 kanalen en intern informatiekanaal

Deze voorwerpen mogen de verblijfsruimte niet verlaten.

De gedetineerde heeft de mogelijkheid om een uitgebreid zenderpakket (TV) te huren. Hiervoor dient men een aanvraag te richten aan Bureel der Werken (BDW) via een rapportbriefje. Voor 7 dagen betaalt men hiervoor 4,40 euro. Op het einde van de week zal men zijn akkoord moeten geven of men opnieuw 4,40 euro huur wil betalen voor deze zenders.

De gedetineerde heeft de mogelijkheid om onder bepaalde voorwaarden een computer te huren. Hiervoor dient men via een rapportbriefje een gesprek met de directeur aan te vragen.

De gedetineerde richt zijn verblijfsruimte naar eigen goeddunken in. Het inrichten van de ruimte mag echter het doorzoeken van de verblijfsruimte in geen geval verhinderen.

Volgende regels dienen in acht te worden genomen:

- het meubilair dat aan de muur is vastgemaakt mag in geen geval worden verplaatst;*
- affiches, posters, foto's, enz. mogen uitsluitend op het prikbord of op daartoe voorbehouden plaatsen worden gehangen;*
- de ruimte moet steeds proper en opgeruimd zijn; materiaal daarvoor wordt ter beschikking gesteld door de inrichting;*
- de elektrische apparaten zoals radio, tv en computer, enz., moeten bij het verlaten van de verblijfsruimte steeds uitgeschakeld zijn;*
- er dient op een rationele wijze met het gebruik van water te worden omgegaan;*
- het geluid van de radio of televisie moet geregeld worden op een wijze die niet storend is voor derden;*
- het winket van de verblijfsruimte mag nooit afgedekt worden.*

Om de 2 dagen dient de gedetineerde zijn cel te poetsen. 's Morgens worden er emmers met zeep en een aftrekker klaar gezet aan de celdeur. De gedetineerde kan deze binnen nemen bij de ontbijtbedeling. Rond de middag dienen deze attributen terug buiten gezet te worden. Dagelijks wordt het afval gescheiden van de cellen afgehaald.

Wanneer de gedetineerde er zelf om verzoekt, zal de PBA hem ook op andere dagen in bezit stellen van poetsmateriaal (bv. wanneer men iets heeft laten vallen).

Ramen en stapelbedden in de verblijfsruimte mogen niet afgedekt worden. Aan de buitenmuur mag niets bevestigd worden en moet in zijn geheel te allen tijde zichtbaar blijven.

- In het jaar 2016 was er een beduidende daling van de gevangenispopulatie, daling die zich in het jaar 2015 ook al had ingezet (van ongeveer 730 gedetineerden naar ongeveer 570 gedetineerden); dit maakte dat er in 2016 zo goed als geen klachten waren in verband met overbevolking en dat in feite iedere gedetineerde over een eigen

bed beschikte in een cel die dan ook nog eens werd bevolkt door het voor die cel voorziene aantal gedetineerden

Eind 2016 (en begin 2017) doet er zich evenwel terug een stijgende trend voor (o.a. ingevolge brand en sluiting van twee vleugels in de gevangenis te Merksplas, ingevolge einde huur van de gevangenis in Tilburg (Nederland) waarbij ook Antwerpen zijn deel van de definitief veroordeelde gedetineerden dient op te vangen); blijkbaar tracht de directie dagelijks deze problematiek aan te kaarten in Brussel; het is duidelijk dat deze stijgende trend ook zijn impact heeft op het dagelijks leven binnen de gevangensmuren, het moreel van de gedetineerden, maar ook het moreel voor de PBA's gezien een en ander spanningen met zich meebrengt.

Gedetineerden die na enkele weken van de 4de sectie (binnenkomers) naar een reguliere cel worden overgebracht, weigeren vaak deze celmutatie gezien ze op de toegewezen cel dienen te slapen op een matras op de grond, lopen dan een tuchtsanctie op wegens weigering celmutatie, wat dan weer spanningen teweegbrengt tussen de gedetineerde en de uitvoerende PBA's enz.

2.4 Gezondheid in de gevangenis

2.4.1 Toegang tot medische verzorging

- Organisatie van de spreekuren? Frequentie? Spoedgevallen?

Dagelijks zijn er drie artsen aanwezig en het algemeen medisch personeel is in principe bereikbaar van 07.00 uur tot 21.00 uur.

Tweemaal per dag wordt er doktersconsult gehouden: 1 x in de voormiddag en 1 x in de namiddag.

Dagelijks komt ongeveer 10 % van de gedetineerden op consult; er wordt niemand geweerd, zelfs al komt die dagelijks; voor sommigen breekt dit de dag en in het wachtlokaal worden vaak "sociale contacten" gelegd.

- Samenstelling van het medisch team
  - *Er zijn een 6-tal artsen, een 10-tal verpleegkundigen en 2 psychologen.*
  - *Er zijn 4 psychiaters die om beurten alle dagen zitting houden.*
  - *Er is 1 tandarts die 4 x per week zitting houdt (100 uren).*
  - *Er is 1 kinesist die 3 x per week zitting houdt.*
  - *Er is 1 dermatoloog die 2 x per maand zitting houdt.*
  - *Er is 1 oogarts;*
  - *Er is tevens pedicure voorzien voor de geïnterneerden en diabetes-patiënten (op kosten van FOD Justitie); op vraag van gedetineerde via rapportbriefje wordt ook private pedicureverzorging verleend, maar dit is op eigen kosten.*

Voortzetting van geneeskundige behandelingen (bv. tandarts) die waren aangevat voordat men gedetineerd werd, gebeuren op kosten van FOD Justitie, maar bv. het plaatsen van een nieuw gebit in de gevangenis, is op kosten van de gedetineerde zelf.

In de onthaalbrochure wordt vermeld: “ Na uw inschrijving in de gevangenis krijgt u automatisch een consult bij de dokter.

U kan een bezoek aan de medische diensten aanvragen via een rapportbriefje en geeft dit af aan de PBA op uw sectie bij de bedeling van het avondmaal.

Tijdens het weekend kan u enkel een dokter vragen in noodgevallen.

Een dermatoloog, oogarts en een tandarts komen naar de gevangenis zelf. Een consultatie van één van deze artsen kan u aanvragen per rapportbriefje.

U kan ook steeds een dokter van buiten vragen voor een onderzoek. U dient in dit geval zelf in te staan voor de kosten. Voor medicatie of behandelingen die door andere dokters worden voorgeschreven moet eveneens toestemming zijn van de gevangenisarts.

Kinesitherapie wordt enkel in opdracht van de dokter gegeven.”.

Er waren het afgelopen jaar 16 klachten over het functioneren van de medische dienst. Een meerderheid ervan was ongegrond, maar eisen toch enige medische aandacht. Een terugkerende klacht was het tijdsgebrek omdat het aantal uren (2) per consultatie te beperkt is. Dit is wettelijk vastgelegd. Daardoor is er minder tijd om de meer ernstige aandoeningen toe te lichten waarbij het medisch onderzoek niet in vraag wordt gesteld.

De overige klachten wijzen dan ook op een gebrek aan ziekte-inzicht mogelijks in de hand gewerkt door een gebrekkige taalcommunicatie.

In 2014-2015 heeft de Orde van Geneesheren beslist dat de arts van de commissie van Toezicht na schriftelijke toestemming van de gedetineerde toegang krijgt tot het medisch dossier. Dit moest maandelijks herhaald worden en daarom werd ook beslist dat het inzage-recht van het medisch dossier van 1 maand tot 3 maanden verlengd mocht worden zodat de opvolging van het medisch dossier meer optimaal kan plaatsvinden. Meestal is follow up noodzakelijk. Deze administratieve vereenvoudiging komt iedereen ten goede.

Sedert de commissie-arts toegang heeft tot de medische dossiers verloopt de samenwerking uitstekend zodat de directeur niet op de hoogte diende gebracht te worden van enig incident. Steeds waren de dossiers beschikbaar en gaf het personeel uitvoerig inlichtingen. De klachten werden wel steeds uitvoerig besproken in de commissie waarvan de leden gebonden zijn aan het medisch geheim.

De arts van de commissie stelde wel vast dat er een algemene klacht werd geuit m.b.t. de zeer korte consultaties (2 minuten) waarbij tijdens de anamnese sommige klachten niet ernstig genomen worden en het klinisch onderzoek zeer summier of zelfs niet wordt uitgevoerd.

Sommige medische dossiers die ingekeken werden gaven inderdaad geen enkele aanduiding over de anamnese, het klinisch onderzoek en de diagnose. Hooguit werd de voorgeschreven medicatie vermeld. Er is evenwel het voorbehoud dat sommige gedetineerden een onterecht consult aanvragen om zo te ontsnappen aan de verveling. Het inzage-recht van een dergelijk summier medisch dossier is dan ook weinig informatief en voldoet niet aan het principe van de basiswet (art. 88).

Gemiddeld tien procent van de gevangenispopulatie vraagt dagelijks een consult aan waarbij een gemiddelde consultatie in de vrije geneeskunde ongeveer 15 minuten in beslag neemt; dat zou neerkomen op een dagelijkse noodzaak van vijftien uur consultatie. Aangezien Antwerpen vooral een doorgangsgevangenis is (zeventig procent zit in voorhechtenis) gaat het vooral om nieuwe patiënten waarbij tijdens de anamnese moet gepeild worden naar de voorgeschiedenis ook al is dit maar éénmalig. De anamnese wordt ongetwijfeld nog bemoeilijkt door taalproblemen.

De enige oplossing is de aanstelling van voltijdse artsen met een aangepaste verloning die vergelijkbaar is met deze van spoedartsen. Gevangenisarts is geen bijberoep!

In het huidige stelsel is de bruto verloning van 66 euro per uur onaantrekkelijk waarbij noodzakelijke overuren belangeloos moeten uitgevoerd worden. Naast deze lage verloningen zijn er de steeds terugkerende wanbetalingen. De honoraria voor de gevangenisartsen zijn voortijdig opgebruikt; drie maanden voor het einde van het jaar is het budget opgebruikt om de honoraria van 300 artsen te betalen. Een psychiater rekende in 2013 uit dat het de achtste betalingsstop is in de elf jaar dat hij voor justitie werkt. Het beschikbaarheidshonorarium en een aantal terugbetaalde prestaties werden geschrapt; deze toestand is niet verbeterd.

De gezondheidszorg in de gevangenis van Antwerpen is medisch onvoldoende onderbouwd. Er is veel goodwill maar de professionaliteit ontbreekt. Door het ontoereikende budget bestaat de algemene tendens om bij gedetineerden in voorhechtenis de medische behandeling vanaf de detentie te onderbreken tot na de uitspraak om deze kosten bij eventuele invrijheidstelling te kunnen afwentelen op de vrije samenleving.

Dit is ethisch onverantwoord, in strijd met de Code van de Medische Plichtenleer en met de basiswet (art. 88). Het is duidelijk dat justitie onvoldoende vertrouwd is met de gangbare normen die vanzelfsprekend zijn bij volksgezondheid en dit uitsluitend omwille van budgettaire redenen. Het feit dat het diensthoofd daarenboven geen arts is, bewerkstelligt mogelijkwijze dat sommige nuances van zorg niet echt begrepen worden.

Aanbevelingen naar de toekomst zijn: de functie van gevangenisarts aantrekkelijker maken door een betere verloning, de uitbreiding van het aantal consultaties en een voorafgaande triage door het verpleegkundig personeel die hiervoor moet opgeleid worden zoals gebruikelijk in Nederland en recent ingevoerd is op de spoedopnames. Dit zal de werkdruk voor de arts aanzienlijk verlichten.

Uit al het voorgaande is duidelijk dat justitie niet beschikt over de competentie en expertise om de gezondheidszorg in de gevangenissen te beheren. Daarom moet dit integraal overgedragen worden aan volksgezondheid waarbij het RIZIV zelfs vragende partij is. Justitie straft en volksgezondheid verzorgt.

2.5 Activiteiten van de gedetineerden

2.5.1 Bezoeken

- Wat is het aantal toegestane externe bezoeken (beklaagden en veroordeelden)? Hoe lang duren zij?

Bezoek achter glas:

Behoudens de door de wet bepaalde uitzonderingen hebben verdachten het recht om dagelijks bezoek (achter glas) te ontvangen (dus 7 dagen op 7).

Bezoekuren: werkdagen: van 08.00 uur tot 15.00 uur

- *Zaterdag: van 08.00 uur tot 16.00 uur na reservatie*

In de praktijk echter zoals voor veroordeelde gedetineerden: drie bezoeken per week, gespreid over drie dagen, waarvan op zijn minst een dag in het weekend en de woensdagnamiddag; duur van 45 minuten.

De overige gedetineerden hebben, behoudens de door de wet bepaalde uitzonderingen, recht op minimum drie bezoeken per week, gespreid over drie dagen, waarvan op zijn minst een dag in het weekend en de woensdagnamiddag. Ook hier wegens overbevolking is de duur beperkt tot 45 minuten.

Het ongestoord bezoek is begrepen in deze quota van zeven of drie bezoeken per week.

De bezoeken zijn te consulteren in de infobrochure en op het intern tv-kanaal.

Tot een capaciteit van 600 gedetineerden is er geen probleem wat het bezoek betreft; de beklagden kunnen dagelijks krijgen en de veroordeelden 3 x per week; boven 600 gedetineerden zit men vlug aan het maximum van toegelaten bezoekers; voor de nieuwkomers betekent dit lang wachten op hun eerste bezoek.

Bezoek aan tafel: (beklaagden na 1 maand detentie, gestraften, geïnterneerden, zmb, ...) 3 x /week bezoek.

De gedetineerde vraagt via een bezoekaanvraag aan welke personen hij op zijn bezoekerslijst wenst te zetten, deze lijst kan ten alle tijden aangevuld worden.

De bezoekers dienen zich minstens een half uur voor de aanvang van hun bezoek aan te bieden.

Per gedetineerde worden 3 volwassen bezoekers toegelaten. Kinderen tot 6 jaar worden niet meegeteld als bezoeker.

Tijdens het bezoek is de gedetineerde verplicht een witte vest te dragen.

Voor de aanvang van het bezoek is er mogelijkheid om naar het toilet te gaan. Tijdens het bezoek bestaat deze mogelijkheid niet.

Wanneer hij er tijdens het bezoek toch voor kiest de zaal te verlaten om eender welke reden, wordt het bezoek automatisch beëindigd.

Bij het beëindigen van het bezoek is er opnieuw de mogelijkheid voor bezoekers om naar het toilet te gaan.

In Antwerpen mogen minderjarigen vanaf 14 jaar op bezoek komen zonder begeleiding van een volwassene, wanneer ze een gedetineerde bezoeken die het

ouderlijk gezag of voogdij heeft. Voor alle andere bezoeken dienen ze tot 16 jaar vergezeld te zijn van een volwassene.

- bezoeken: werkdagen: van 08.00 uur tot 15.00 uur

zaterdag: van 08.00 uur tot 16.00 uur na reservatie

- een bezoek duurt 45 minuten

Binnenhuisbezoek (bezoek met medegedetineerde):

- o voor levenspartners of familieleden (vader, moeder, kind, broer, zus en schoonfamilie) is 'binnenhuisbezoek' mogelijk mits toestemming van de directie.*
- o bezoeksregeling: maandag en vrijdag: van 18.00 uur tot 19.00 uur*

Ongestoord bezoek:

na 3 maanden opsluiting is ongestoord bezoek mogelijk (te bespreken op het rapport met de directeur);

Dit bezoek dient eerst aangevraagd te worden door de gedetineerde via een aanvraagformulier "ongestoord bezoek". Dit formulier is verkrijgbaar op iedere sectie. Ook de bezoeker dient een toestemmingsformulier in te vullen voor het ongestoord bezoek bij de portier. Na goedkeuring kan de gedetineerde een afspraak maken voor het ongestoord bezoek. Men dient zich voor het maken van een afspraak te richten tot het secretariaat PSD (via rapportbriefje). Het bezoek kan doorgaan om 09.00 uur of om 13.30 uur, behalve op zondag, en vindt plaats in het lokaal voor ongestoord bezoek.

bezoeksregeling: wordt telkens meegedeeld, maar in principe kan het bezoek doorgaan om 09.00 uur of om 13.30 uur, behalve op zondag, en vindt plaats in het lokaal voor ongestoord bezoek.

Transfer voor bezoek:

transfer voor bezoek van levenspartner of familieleden is mogelijk mits toestemming van het hoofdbestuur; vraag daartoe te richten aan de directie; zowel mogelijk voor 'binnenhuisbezoek' als bezoek van 'buiten', dagelijks.

Nota:

- o bezoek van familieleden is in principe steeds toegestaan en van niet aanverwante personen mits toestemming van de directie*
- o tijdens het bezoek mag er niets overhandigd worden;*
- o aanvraag voor bezoek dient schriftelijk te gebeuren door de gedetineerde en met het formulier 'bezoekaanvraag' (te verkrijgen op iedere sectie);*
- o er wordt aan maximaal 10 niet aanverwante personen toestemming verleend;*
- o men mag slechts 1 bezoek per dag ontvangen (uitgezonderd bezoek van de advocaat);*
- o per bezoek worden maximum 3 personen toegelaten, kinderen op schoot niet inbegrepen;*
- o de bezoeker dient zich minimum 30 minuten en maximum 60 minuten voor het bezoek aan te bieden;*
- o + 14-jarigen mogen zonder begeleiding hun ouder(s) bezoeken;*
- o niet-familieleden - 16 jaar mogen niet op bezoek komen;*
- o niet-familieleden +16 jaar - 18 jaar mogen enkel op bezoek komen mits schriftelijke toestemming van de ouders (of voogd);*

- *advocaten mogen dagelijks de gedetineerden bezoeken tussen 06.15 uur en 20.30 uur;*
  - *om veiligheidsredenen en/of tuchtredekenen kan er een andere bezoekregime worden opgelegd en/of kunnen er bezoekers geweigerd worden.*
- **Hoe lang duren zij?**

De duur van een bezoek is in principe minimum één uur, maar in geval van overbevolking duren ze in de praktijk ongeveer maximum 45 minuten.
  - **Welke informatie wordt verstrekt om het contact met en de bezoeken aan een gedetineerd familielid mogelijk te maken?**

Er is in zes talen een infobrochure beschikbaar voor bezoekers/familieleden.
  - **Is er sprake van bijzondere bepalingen voor bezoeken van kinderen van gedetineerden?**

Kinderbezoeken worden aangekondigd via affiches die overal verspreid hangen. Iedereen die recht heeft op tafelbezoek kan zich hiervoor inschrijven.
  - **Stelt de gevangenis een wachtruimte voor familieleden ter beschikking?**

Ja (een overdekte veranda) en het bezoek gaat door in het bezoekerslokaal.
  - **Onder welke materiële omstandigheden verlopen de bezoeken aan tafel?**

*Een tafel en stoelen zijn voorzien.
Er is een snoep automaat aanwezig, een drankenautomaat en een koffieautomaat (winst gaat naar het steunfonds).*
  - **Biedt de gevangenis alternatieven voor gedetineerden die nooit extern bezoek krijgen?**

Er is een zeer actief beschermingscomité bestaande uit vrijwilligers die een luisterend oor aanbieden en beperkte financiële hulp (5 euro).

2.5.2 Telefoon

- **Hoe vaak hebben de gedetineerden de mogelijkheid om te telefoneren?**

Bij binnenkomst krijgt men een telefoonkaart met 2 euro belwaarde die 24 uur geldig is; vervolgens kan men belwaarde aankopen via interne rekening.

Op elke vleugel van de gevangenis te Antwerpen zijn telefoons voorzien;

Tijdens alle uren van de dag (behalve appel-momenten) kan er getelefoneerd worden. Dit wordt gevraagd aan de PBA van de sectie en deze maakt een planning op zodat iedereen die het vraagt kan telefoneren. Iedereen mag minstens 5 minuten telefoneren, minstens 1 keer per dag.

Levenspartners of familieleden die beiden opgesloten zijn, doch in een andere inrichting, mogen op het rapport voor gedetineerden de vraag aan de directeur stellen tot telefonisch contact. Er zijn in het verleden klachten geweest van vrouwelijke gedetineerden aan wie werd gezegd dat de (mannelijke) partner/echgenoot diende te bellen; telefonisch contact hing dus af van de "goodwil" van de (mannelijke) partner/echgenoot. Volgens bepaalde PBA's was dit vermeld in een omzendbrief, minstens betrof dit een ongeschreven wet, maar bij navraag aan de directie bleek dit geenszins het geval te zijn.

Gedetineerden wiens kind(eren) in een instelling verblijven en die dus niet zelf eender wanneer kunnen opgebeld worden, mogen op vaste momenten naar de vrouwenafdeling bellen om met hun mama te kunnen spreken.

Dit dient aangevraagd te worden aan de directeur, mits goedkeuring wordt er een praktische regeling uitgewerkt met de instelling waar de kinderen verblijven.

Collect-call is niet toegestaan;

Telefoneren naar diensten van FOD Justitie of gerechtelijke overheden is niet toegestaan;

In de onthaaltbrochure wordt vermeld:

"Telefoneren

Er bestaat de mogelijkheid om dagelijks te telefoneren. U ontvangt een voorlopige telefooncode en 2,5 euro belwaarde bij inschrijving in de gevangenis. Met deze code kan u bellen naar familie, advocaat, ... Het bedrag dat u opgebeld heeft, zal nadien op uw rekening in mindering gebracht worden. Deze voorlopige code is geldig tot de volgende werkdag 12u 's middags. Vanaf dan ontvangt u uw definitieve telefooncode en kan u belkrediet aanvragen. Belkrediet kan worden aangevraagd via een speciaal formulier, verkrijgbaar op de sectie. Op die manier wordt er van uw interne rekening geld omgezet in belkrediet (minimum 1 euro).

Indien u wil telefoneren meldt u dit aan de PBA op uw sectie. De PBA maakt dan een planning op, zodat iedereen die wil telefoneren dit in de loop van de dag kan doen. Iedereen mag minstens 5 minuten per dag telefoneren. Indien het praktisch mogelijk is, mogen de gesprekken langer duren of mag u meer dan 1 keer telefoneren.

! Collect call is niet toegestaan.

! U kunt zelf geen telefoongesprekken ontvangen.

! Telefoneren naar diensten van de FOD Justitie is niet toegestaan.

! U mag uw telefooncode niet doorgeven aan een andere gedetineerde."

Wat dit laatste betreft heeft de commissie een klacht ontvangen van een gedetineerde die zich bekloeg over het feit dat hij een tuchtstraf had gekregen omdat hij andere gedetineerden had kunnen overtuigen om de telefooncode te lenen; zo had hij 3 slachtoffers gevonden (brave mannen) die hem hun code gaven. Hij belde dan ineens voor 50 euro op. Dat was uiteraard niet de bedoeling van die mannen; 1 van die mannen had dan blijkbaar zijn geld teruggevraagd en werd dan terugbetaald met...een gestolen code van een andere!

De telefoonkosten lopen voor de meeste, en zeker voor buitenlandse gedetineerden de spuigaten uit (naar Nederland bellen aan € 0,80 per eenheid); er zou in 2017 waarschijnlijk een andere telefoonoperator komen, er zullen werken gebeuren voor nieuwe bekabeling en telefoon op cel, maar dat dit de prijzen zal doen dalen, is ten zeerste de vraag; het voordeel zal zijn dat er minder bewegingen dienen uitgevoerd en

dat men op eender welk moment op cel zal kunnen bellen indien men voldoende belkrediet heeft; anderzijds is er geen privacy wat het bellen betreft in een overbevolkte cel; of men moet zijn wandeling opgeven, om in alle rust te kunnen bellen.

2.5.3 Vorming en opleiding

- Welke opleidingsvoorstellen?
Mogelijkheid om deel te nemen aan opleidingsactiviteiten?

Thans in feite nihil.

Zie daaromtrent "brief Steunpunt Algemeen Welzijnswerk, Vocvo vzw, De Rode antraciet vzw en Zorgnet Icuuro van 03.02.2017 aan CPT ivm gevolgen van rationalisering op sociale activiteiten, vorming en opleiding van gedetineerden in de Belgische gevangenissen.

- Zijn de gebruikte ruimten aangepast?

Er zijn in de gevangenis van Antwerpen verschillende leslokalen die thans, bij gebrek aan opleidings- en vormingsactiviteiten niet gebruikt worden voor dat doel.

In de vrouwenafdeling is wel nog Vormingplus Antwerpen aanwezig waarbij in het verleden bv. de vrouwelijke gedetineerden een kinderverhaal getekend en geschilderd hebben.

- Motivatie van de gedetineerden

Een gevangenis heeft twee functies: gedetineerden worden opgesloten als 'straf' en om te voorkomen dat daders hervallen en weer nieuwe slachtoffers maken. Maar evenzeer wil de gevangenis gedetineerden voorbereiden op een nieuwe start in de samenleving. Daartoe is een Vlaams decreet geschreven, waarin gestipuleerd wordt welk aanbod aan onderwijs, werkvoorziening, cultuur, sport, welzijn en gezondheid aangeboden moet worden aan de gedetineerden.

In verschillende gevangenissen worden activiteiten van hulp- en dienstverlening stil gelegd, wanneer 1, 2 of 3 personeelsleden uit het penitentiair kader wegvallen! In het arresthuis van Antwerpen, waar een overbevolking heerst, worden géén activiteiten voor mannen georganiseerd. (Voor vrouwen kan het voorlopig nog wel)

Zo wordt het aspect 'mensen voorbereiden op een geslaagde terugkeer in de samenleving' uitgehold. Dit moet onder de aandacht van de Minister van Justitie gebracht worden.

2.5.4 Werk

- Mogelijkheden om te werken?

Gedetineerden in de gevangenis van Antwerpen kunnen tewerkgesteld worden binnen de huishoudelijke diensten of in het werkhuis. Binnen de huishoudelijke diensten kunnen zij werken in de keuken, de kledkamer en wasserij, de bibliotheek en de kantine.

Werk in de huishoudelijke sfeer / de logistiek:

- Poetsen
- Keuken
- Wasserij
- Bibliotheek
- Afvalbeheer
- Magazijnen
- Kantine

Hier kunnen maximaal 120 gedetineerden (100 mannen en 20 vrouwen) tewerkgesteld worden.

Werk georganiseerd door de regie: In een werkhuis van de Centrale Dienst van de Regie voor gevangenisarbeid voeren zij kleine eenvoudige werken uit voor externe aannemers. Zij kunnen etiketten klevan, brieven in enveloppen steken, reclame plooiën, enz.

Er zijn twee ateliers, waar 40 gedetineerden opdrachten uitvoeren in opdracht van firma's in de buitenwereld. Zij worden betaald per afgewerkt stuk.

Er is een lijst "first in, first work" die in principe gerespecteerd wordt. Wie zich als eerste opgeeft, komt het eerst aan de beurt. (Men moet willekeur of vriendjespolitiek vermijden.)

- Gunningsprocedure?

De gedetineerde vraagt werk aan via een rapportbriefje aan de directeur.

Het aanbod is (zeer) beperkt

- een gedetineerde kan worden tewerkgesteld in de regie of in de huishoudelijke arbeid
- er moet een werkvoorstel opgemaakt worden
- er moet een positief advies van de dokter zijn
- er moet een akkoord van de directie zijn

Als iemand die werkt een cursus wil volgen (vb.: Slachtoffer in beeld), wordt iemand van de reserve-lijst gehaald om de persoon te vervangen. Na de cursus kan deze persoon het werk hervatten.

- Veiligheid van de werkplaatsen?

De ateliers zijn enkele jaren geleden opgefrist. Het gaat om propere ateliers en lange werk-tafels.

- Verloning?

Het loon van de werkers in de huishoudelijke diensten is 0,90 euro per uur. Op de regiewerkplaats wordt het loon berekend door Cellmade op basis van de overeenkomst met de aannemer die het werk in de gevangenis laat uitvoeren. Afhankelijk van het werk en de aannemer kan het loon berekend worden per uur of per stuk. Het gemiddelde loon op de regiewerkplaats kan tussen 1,8 euro en 2,5 euro per uur liggen.

2.5.5 Lichaamsbeweging, vrije tijd en culturele activiteiten

- Mogelijkheden om te bewegen of te wandelen in de buitenlucht voor de gedetineerden?

De gedetineerde heeft het recht op één dagelijkse wandeling of een andere recreatieve activiteit van minstens één uur in de buitenlucht. De wandeling is gemeenschappelijk, behoudens de door de wet bepaalde uitzonderingen. Iedereen mag wandelen tenzij anders gesteld door de dokter of directie.

Iedereen kan dus 1 keer per dag 1,5 uur wandelen. De ene dag is dat in de namiddag, de andere dag is dat 's avonds – afwisselend.

- Regeling voor de mannenafdeling: De uren van de wandeling wisselen dag om dag. Er zijn 3 wandelmomenten : van 08.30u tot 10.00u - van 14.30u tot 16.30 en van 18.30u tot 20.00u.

Per kant van een sectie (links of rechts) wandelt men de ene dag 's morgens en 's avonds, en de andere dag 's namiddags, de dag nadien wisselt dit om.

- Regeling voor de vrouwenafdeling: Er zijn 3 wandelmomenten per dag : van 08.30u tot 10.00u - van 14.30u tot 16.00u en van 18.30u tot 20.00u. De vrouwen kunnen elke dag aan alle wandelingen deelnemen.

In 2016 werd enkel een verandering in voor de A-vleugel. Omdat hier vooral werkers verblijven, zijn zij meestal niet aanwezig in de namiddag om te gaan wandelen. Op vraag van de gedetineerden werd dit dan ook aangepast en wandelt men tijdens de week daar allemaal samen, enkel 's avonds (van 18u – 19.30u). Tijdens het weekend kunnen zij dan beide dagen in de namiddag wandelen (van 13u – 14.30u), omdat het vooral in de zomer dan aangenamer is van temperatuur.

Niettegenstaande de bevolking in 2016 inderdaad een periode lager is geweest, is er steeds met een overbevolking gekampt, en dienden er zware personeelsbesparingen te worden doorgevoerd. Voor een uitbreiding van de wandelmomenten was er dus geen ruimte.

Een toch wel terugkomende klacht betreft het feit dat wanneer een gedetineerde bv. op doktersbezoek moet en op dat ogenblik zijn sectie op wandeling vertrekt, deze gedetineerde geen recht meer op de dagelijkse wandeling op een ander moment.

Het antwoord van de directie dat we vroeger op een dergelijke klacht kregen is blijkbaar nog steeds van kracht zelfs nadat de overbevolking enigszins gedaald is en luidde als volgt: “zoals u weet is het hier een hele dag een komen en gaan van alles en iedereen (dokter, bezoek, paleis, advocaat, directierapport, Vlaamse Gemeenschap, werkhuisen, gesprekken PSD, gesprekken JWA..). Niettegenstaande de gedetineerde een punt heeft en wij het ook liever anders zouden zien, is het momenteel (nog) niet mogelijk iedereen die zich tijdens de wandeling elders bevond alsnog te laten deelnemen aan een andere wandeling. Dit zou voor een grote chaos zorgen op de secties en dat is toch ook iets wat we moeten vermijden. Nu onze bevolking gedaald is en dit hopelijk blijft doen, zullen we in de nabije toekomst bekijken om de vleugels terug samen te laten wandelen (en dus niet op te splitsen in links en rechts). Wanneer we dat terug kunnen invoeren op een veilige manier (en dus met minder gedetineerden

dan nu nog het geval is) zal iedereen 2 keer per dag toegang hebben tot een wandeling. In dat geval zou men alsnog aan de 2de wandeling kunnen deelnemen wanneer men zich tijdens de 1ste elders dan op cel bevond.”.

- Sportieve activiteiten ter beschikking van de gedetineerden? Andere activiteiten? Frequentie? Infrastructuur?

De gedetineerde heeft recht op lichamelijke oefeningen en sport gedurende ten minste twee uren in de week.

Op de wandelingen zijn sportfaciliteiten voorzien, tijdens de uren van de wandeling.

Er worden wekelijks sportactiviteiten georganiseerd. Plaats, tijd en soort activiteit verschillen echter vaak, dus het is belangrijk dat men de affiches die op de secties uithangen in de gaten houdt voor de aankondiging van de activiteiten. Er staat ook steeds bij vermeld hoe en ten laatste wanneer men zich kan inschrijven.

Voor de sportactiviteit worden de deelnemers in bezit gesteld van sportkledij, door de gevangenis voorzorgevoerd. Na de activiteit wordt deze kledij terug afgehaald en gewassen door de kleedkamer.

De gevangenis beschikt tevens over een fitnessruimte. Gelet op de beperkte capaciteit van deze ruimte dient men aan 1 van volgende voorwaarden te voldoen :

- minstens 6 maanden in de inrichting verblijven;
- om medische redenen en na positieve beslissing directeur;
- geïnterneerd zijn.

De inschrijvingsprocedure fitness-sport.

De gedetineerde moet zich inschrijven per 'rapportbriefje sport'.

De rapportbriefjes komen binnen bij de chef die ze dan per datum sorteert en de kandidaten naar datum van aanvraag inschrijft op de eventuele wachtlijst (als die er is).

De kandidaten worden op de 'effectieve lijst' gezet vanaf dat er een plaats vrij komt.

De volgorde van inschrijving wordt hierbij gerespecteerd.

Kandidaten, die voor één of andere reden in een andere gevangenis zijn geweest en terugkomen moeten zich terug inschrijven en komen terug op de wachtlijst. Omwille van de beperkte plaatsen, kunnen deze plaatsen onmogelijk vrijhouden worden, ook omdat er niet geweten is wanneer en of de gedetineerde zal terugkeren.

Waar er vroeger steeds een wachttijd van minstens 4 maanden voor de fitness was, is dit tegenwoordig vanwege de daling van het bevolkingscijfer niet meer het geval.

Van structureel voortrekken van bepaalde personen zou ook geen sprake zijn; de lijsten worden tevens op regelmatige basis gecontroleerd door de sportfunctionarissen van De Rode Antraciet. Als er onregelmatigheden worden vastgesteld dan worden de betrokken personen aangesproken.

Wat eventueel voor misverstanden bij gedetineerden zou kunnen leiden (dat sommige gedetineerden vlugger tot sport/fitness worden toegelaten) is het feit dat er een aantal

doelgroepen zijn die meer fitness of anders georganiseerde fitness aangeboden krijgen.

Deze zijn:

- *Het Suïcideproject. deze mensen krijgen in een apart georganiseerd aanbod, in samenwerking met Vagga/PSD en de zorgelijke, 2 maal fitness per week. Dit staat totaal los van het gewone fitnessaanbod. Zij hebben wel een extra uur fitness in vergelijking met andere gedetineerden. De kandidaten worden geselecteerd door Vagga/Psd of zorgelijke. De verantwoordelijke sportdienst binnen de gevangenis komt hier zelf niet in tussen. Dit zijn kandidaten met een uitgesproken verhoogde kans op suïcide.*
- *Fitness voor geïnterneerden onder begeleiding van de zorgelijke. Hier hetzelfde verhaal. De kandidaten worden geselecteerd door de zorg en niet door de verantwoordelijke van de sport. Ook zij hebben 1 keer extra fitness. Dit heeft ook te maken met het feit dat deze mensen moeilijker terecht kunnen bij het buitensportmoment. Het gaat hier vooral over zogenaamd 'zwakke' kandidaten.*
- *Kandidaten die vanwege medische reden meer moeten sporten. Dit gebeurt zelden en gaat nooit over meer dan drie of vier kandidaten. Zij moeten ook steeds een doktersbewijs kunnen voorleggen.*

2.6 Regime en discipline

De gevangenis van Antwerpen kent een gesloten regime en is dus een instelling met cellen waarop de gedetineerden het grootste gedeelte van de dag verblijven. Zo hebben ze wel dagelijks de mogelijkheid om te wandelen, te werken of om deel te nemen aan het hulp- en dienstverleningsaanbod. Het blijft wel hoofdzakelijk een arresthuis voor mannelijke gedetineerden en in beperktere mate ook voor vrouwelijke gedetineerden waarbij strikter en strenger wordt opgetreden dan in een gevangenis voor definitief veroordeelden.

2.6.1 Algemeen

- Welke daden en welk gedrag worden het vaakst bestraft?

De meeste sancties worden uitgesproken voor overtredingen van categorie 2.

- Wat is de gemiddelde aard en duur van de opgelegde straffen?

Hierover worden geen statistieken bijgehouden.

- Hoeveel personen zijn er gedurende een bepaalde periode gestraft in verhouding tot het totale aantal personen die van hun vrijheid zijn beroofd?

Hierover worden geen statistieken bijgehouden.

2.6.2 Disciplinaire afzondering

- Wat zijn binnen de inrichting de motieven die leiden tot het plaatsen in een strafcel?

De meest voorkomende redenen waarom iemand in de isolatiecel (naakte cel) verblijft in Antwerpen, zijn veiligheidsredenen: er is een acuut probleem dat de fysieke integriteit van derden of zichzelf kan bedreigen of reeds aangetast heeft, en dus wordt er ingegrepen. De isolatiecel wordt gebruikt als strafcel indien er sprake is van ernstige fysieke agressie ten aanzien van personeelsleden of medege-detineerden; de CvT Antwerpen heeft de indruk dat daarbij wel enige proportionaliteit in acht wordt genomen.

Naast het karakter van strafcel, wordt deze isolatiecel ook vaak om medische redenen gebruikt: afzondering ingevolge suïcidaal gedrag (intentie daartoe kenbaar gemaakt of na mislukte poging), bij zelfverminking, op eigen verzoek wegens psychotisch gedrag, op eigen verzoek om eens tot rust te komen waarbij de afzondering (privacy) en het eens goed kunnen doorslapen zeer belangrijke factoren zijn, zeker in een gevangenis waar overbevolking aanwezig is. (zoals reeds aangegeven: normale capaciteit 439 en in 2016 gemiddeld 570 gedetineerden, met een stijgende tendens eind 2016 en begin 2017).

De afzondering van een gedetineerde in de strafcel, maakt vaak ook dat de spanning die zijn aanwezigheid soms veroorzaakte op bv. een overbevolkte cel of sectie vermindert.

- Beschikt een persoon in afzondering steeds over minimaal één uur beweging per dag in de buitenlucht?

Ja, tenzij hij hier geen gebruik van wil maken.

- Wordt er vóór de afzondering een controle door een arts uitgevoerd en ligt de nadruk bij het onderzoek op de gezondheidstoestand van de gedetineerde?

De controle door de arts wordt zo snel als mogelijk uitgevoerd. Er is niet elk moment van de dag een arts aanwezig in onze inrichting, doch de eerstvolgende moment dat de arts zich in de inrichting bevindt, volgend op de plaatsing, wordt een onderzoek uitgevoerd naar de gezondheidstoestand van de gedetineerde.

- Hoe vaak vindt een dergelijk medisch onderzoek tijdens de afzondering plaats?

Minstens dagelijks, in geval van een langer verblijf, tenzij de medische toestand om een frequenter onderzoek vraagt.

- Wie heeft er toegang tot de gedetineerde in afzondering en hoe wordt dit kenbaar gemaakt ?

Dagelijks een arts (bv. ook psychiater) en een directeur; ook de PBA's en eventueel een lid van de commissie van toezicht; desgevallend ook morele consulenten.

2.6.3 Gebruik van dwang

- Organisatie van fouilleringen en naaktfouilleringen? Worden fouilleringen en naaktfouilleringen respectvol en met de nodige tact uitgevoerd?

Ja, meestal wel, maar de commissie heeft wel 3 klachten ontvangen van gedetineerden die zich hierover beklagen.

Een eerste klacht was afkomstig van een moslim-gedetineerde die vond dat hij zich (zeker) tijdens de ramadan periode niet naakt mocht laten zien en zich beklagde over het feit dat hij zich 3 x diende diende voorover te buigen.

Twee andere klachten betroffen een oppervlakkige fouille waarbij de gedetineerden zich beklagen over ongewenste intimiteiten (masseren van schouder, aanraken geslachtsdeel).

- Worden de incidenten waarbij dwang wordt gebruikt, ingeschreven in een register? Inachtneming van de opgelegde voorwaarden?

In een "register der dwangmiddelen" wordt alles bijgehouden; in 61 incidenten werden dwangmiddelen gebruikt.

Zij worden toegepast wanneer de fysieke en geestelijke integriteit van zowel de betrokkene als derden in het gedrang gebracht wordt/is of kan gebracht worden en/of de rust en de orde dient gehandhaafd.

Het gebruik van dwangmiddelen deed zich het meest voor (in 26 gevallen)naat aanleiding van zelfverminking

Voorts hebben er zich in 2016 ongeveer een 12 incidenten voorgedaan met fysieke en verbale agressie tegen het personeel.

De personen tegen wie die middelen gericht waren hebben allen een arts kunnen raadplegen.

De dwangmiddelen worden gehandhaafd zolang als nodig blijkt, maar er blijkt dat er zeker bij het gebruik van 4 punt handboeien (dus handen en voeten) op geregelde tijdstippen een controle is en de handboeien stelselmatig worden afgedaan (bv. een voet en een hand, of de twee voeten, enz) totdat na een tijd al de handboeien worden afgedaan; er worden in de regel metalen handboeien gebruikt, maar ook medische handboeien (maar soms worden deze doorgebeten).

REGISTER DWANGMIDDELEN (2016)

Oplijsting van de in het register genoteerde motieven om mensen MET DWANGMIDDELEN in de naakte cel op te sluiten.

- *Fysieke agressie t.a.v. personeel 7*
- *Escalerend agressief gedrag + agressie bij overbrenging 1*
- *Verbale agressie t.a.v. personeel 2*
- *Agressie t.a.v. directie 1*
- *Agressie t.a.v. medegedetineerden 2*
- *Agressie op cel: weerspanningheid 2*
- *Niet op cel willen 2*
- *Zeer verward gedrag 2*

- *Verstoren orde en rust* 2
- *Op de deur bonken* 3
- *Op de deur van de naakte cel bonken* 1
- *Poging tot verhangings* 3
- *Dreiging zichzelf van het leven te beroven* 3 (waarvan 2 x dezelfde vrouwelijke geïnterneerde)
- *Zelfmutilatie* 26 (waarvan 19 x dezelfde vrouwelijke geïnterneerde)
- *Barricaderen van cel + afbreken meubilair (vandalisme)* 1
- *Brandstichting* 1
- *In opdracht van directie (niet op cel willen)* 1
- *In opdracht van gevangenisarts (suïcidaal gedrag)* 1

2.7 Overlegorgaan voor de gedetineerden (Basiswet van 12 januari 2005 betreffende het gevangeniswezen en de rechtspositie van de gedetineerden)

- Art. 7. § 1. In elke gevangenis wordt een klimaat van overleg nagestreefd. Daartoe wordt in elke gevangenis een overlegorgaan opgericht teneinde de gedetineerden in de gelegenheid te stellen inspraak te hebben in aangelegenheden van gemeenschappelijk belang die voor hun medewerking in aanmerking komen.

De gevangenis te Antwerpen betreft vooral een arresthuis en dus een doorgangsgevangenis met een verloop van gedetineerden; dit maakt het moeilijk om kandidaten te zoeken, verkiezingen te organiseren voor kandidaten, om de overlegorganen te organiseren, enz.

2.8 Uitvoering van het individueel detentieplan (Basiswet van 12 januari 2005 betreffende het gevangeniswezen en de rechtspositie van de gedetineerden)

- Art. 38. § 1. (...) in overleg en met medewerking van de veroordeelde, een individueel detentieplan uitgewerkt.
 § 2. Het detentieplan wordt opgesteld in de strafinrichting of de afdeling waar de veroordeelde geplaatst is of waarnaar hij werd overgeplaatst (...).
 § 3. Het individueel detentieplan bevat een schets van het detentietraject en, in voorkomend geval, van de activiteiten die op herstel gericht zijn, met name de schade die de slachtoffers opgelopen hebben. Het detentieplan bevat ook eventuele adviezen over overplaatsingen die voor de veroordeelde redelijkerwijze in het vooruitzicht kunnen worden gesteld, rekening houdend met de duur van de uitgesproken straffen, met de criteria voor de toepassing van bijzondere wijzen van tenuitvoerlegging en van vervroegde invrijheidstelling of met de datum van definitieve invrijheidstelling.

Dit plan bevat bovendien voorstellen van activiteiten waaraan de veroordeelde zal deelnemen, zoals:

- 1° in het kader van de strafuitvoering beschikbare of beschikbaar te stellen arbeid;
- 2° onderwijs- of vormingsprogramma's, opleidings- of omscholingsactiviteiten en andere activiteiten die op reïntegratie gericht zijn;
- 3° psychosociale begeleidingsprogramma's of medische of psychologische behandelingsprogramma's.

Het detentieplan wordt opgesteld rekening houdend met de mogelijkheden van de gedetineerde en van de penitentiaire administratie.

§ 4. Het detentieplan wordt opgenomen in een samenwerkingsprotocol dat ondertekend wordt door de veroordeelde en door de directeur.

(...)

Art. 39. Het individueel detentieplan wordt, in samenwerking met de veroordeelde, in de loop van de detentie zoveel als nodig aangevuld, nader geconcretiseerd en bijgestuurd, onder meer in functie van de evolutie van de veroordeelde en van gerechtelijke of administratieve beslissingen die zijn detentietraject beïnvloeden of kunnen beïnvloeden.

3. Behandeling van de aanvragen ontvangen door de commissie van toezicht

3.1 Procedure voor de indiening van de aanvragen

- Beschrijving van de procedure: zie punt 1.3
- Informeren van de gedetineerden zie punt 1.3

3.2 Statistieken van de aanvragen

Er waren 118 klagers met 1 of meerdere klachten

	01	02	03	04	05	06	07	08	09	10	11	12	Tot.
1 Plaatsing in de gevangenis en overbrengingen	1	1	1	4	2	1		2		1	3	1	17
2 Materiële levensomstandigheden in de gevangenis	3	1	7	1	3	2	4	1	2	4	14	7	49
3 Omstandigheden van leven in gemeenschap					1				1		1	1	4
4 Contact met buitenwereld	1	2	1		2		2	8	1	3	3	1	24
5 Godsdienst en levensbeschouwing							1				1		2
6 Vormingsactiviteiten en vrijetijdsbesteding			2					1		4	6		13
7 Werk									4	1	3	1	9
8 Gezondheidszorg/gezondheidsbescherming		1	1		2		1	4	8	5	11	4	37
9 Psychosociale dienst				1							2		3
10 Orde – Veiligheid - Gebruik van dwang	2	4	4	4	2	1	7	4	2	1	7	1	39
11 Tuchtregime					2	3	6	4	6	1	8		30
12 Commissies van Toezicht	2	1	2		2		1	6	5	3	5	1	28

Zie voor detail klachtenstatistiek EXCELBESTAND IN BIJLAGE

3.3 Gevolg gegeven aan de aanvragen

Aan alle aanvragen wordt gevolg gegeven door de van dienst zijnde maandcommissaris; de klachten en opmerkingen worden genoteerd en schriftelijk medegedeeld aan de algemeen directeur die deze in principe zo snel als mogelijk beantwoordt. In 2016 is er een periode geweest (stakingen van gevangenispersoneel in heel het land) waarin het antwoord wel op zich liet wachten, maar over het algemeen wordt steeds zo snel mogelijk, correct en gemotiveerd geantwoord.

Er kan natuurlijk niet ontkend worden dat er zich vaak situaties in klachten voordoen waarbij het woord tegen woord is.

In principe onthouden de maand commissarissen zich om tijdens hun rondgang rechtstreeks onderzoek te voeren met betrekking tot de geuite klachten bij de aanwezige PBA's en verantwoordelijke adjudanten (PA's; er is reeds ondervonden dat dit de routine en normale werking van een sectie ontregelt.

Wel zal de maandcommissaris bij bv. de BDW (Bureau Der Werken) inlichtingen inwinnen met betrekking tot een klacht in verband met verkeerd geachte kantinebetalingen (bv. na niet levering van bestelde kantinegoederen) wat meestal ter plekke kan worden nagekeken en in orde gebracht.

3.4 Markante problemen

- In de gevangenis van Antwerpen is op het gelijkvloers een 4de sectie waar elke binnenvloer gedetineerde eerst terechtkomt; dit biedt niet enkel het voordeel dat een gedetineerde door daartoe "opgeleide" PBA's in principe volledig op de hoogte wordt gebracht van het reilen en zeilen binnen de gevangensmuren, maar ook dat al een zekere "trage" kan gebeuren van de gedetineerden teneinde dezen, met het oog op het vervullen van bepaalde functies (bv aan te merken als mogelijke fatik, enz.), naar een definitieve sectie over te brengen en dat dit niet meer dient te gebeuren op de uiteindelijke sectie naar waar de gedetineerde afgedeeld is geworden; bijkomend voordeel is natuurlijk ook dat de aldaar werkende PBA's worden ontlast om alsnog en telkens opnieuw die info te moeten geven.

Toch merkt de CvT dat er tijdens de klachtopnames toch nog veel informele informatievragen zijn (die niet in de klacht worden opgenomen) m.b.t. het elektronisch toezicht, de arbeid in de gevangenis, het vinden van de weg naar de interne of externe diensten, het overzicht van de geldenrekening, het verkrijgen of aankopen van medicatie.... De maandcommissaris zal dan in principe wel trachten de juiste info te geven, te vergaren of ter plekke te vragen zodat de gedetineerde onmiddellijk wordt ingelicht wat te doen.

- Door de terug stijgende overbevolking (van ongeveer 570 begin 2016 naar ongeveer 650 eind 2016, begin 2017 en dit op een voorziene capaciteit van 439) zijn ook de gevolgen ervan terug voelbaar.

Terug overbelasting op alle gebieden zoals voorheen:

- het bevolken van de cellen:

- o cel voor 1 persoon wordt bezet door 2 à 3 personen*
- o cel voor 2 persoon wordt bezet door 3 personen*
- o cel voor 3 persoon wordt bezet door 4 à 6 personen*
- o cel voor 4 persoon wordt bezet door 5 à 8 personen*
- o onvoldoende plaats om bedden te installeren zodat gedetineerden op matrassen op de grond dienen te liggen en dit in de reeds overvolle cel met als gevolg minder privacy, minder plaats, terwijl bv. roken, eten, en toiletgebeuren zich vaak gelijktijdig voltrekt en niet iedereen is daarmee gediend of kan dit aanvaarden (frustraties, verbale agressie, fysieke agressie, enz).*
- o onvoldoende kussens, enz.*
- o hygiëne in en onderhoud van de cellen;*

- veroorzaakt meer spanningsvelden tussen de gedetineerden onderling en tussen de gedetineerden en het bewakingspersoneel (PBA's);
- bedeling kantine: is drukker en geeft meer werkdruk;
- capaciteit wasserij is niet voorzien op een te grote overbevolking;
- beperken van wandelingen (bij de mannen toch nog 1,5 uur per dag en bij de vrouwen ook nog 2 x 1,5 uur per dag);
- onmogelijkheid voor het houden van culturele activiteiten: geen activiteiten in theaterzaal;
- een lange rij wachtende kandidaat-bezoekers buiten aan de gevangenispoort om bezoek aan te vragen;
- bezoeken dien als het ware 14 dagen op voorhand gereserveerd te worden zodat het bv. voor nieuwkomers lang duurt voor ze hun eerste bezoek kunnen hebben,
- beperking lessen (muziek, tekenen);
- voor geïnterneerden: geen of beperking muziektherapie;
- beperking sportactiviteiten outdoor; er zijn wel outdoor fitnessapparaten
- overbelasting van de griffie van de gevangenis (aantal te behandelen dossiers en voorziene personeel);

4. Relaties met de directie en het personeel

- de samenwerking tussen de commissie van toezicht en de directie van de inrichting, het bewakingspersoneel?
  - *Met de directie: Goed tot zeer goed: de voorzitter heeft regelmatig een onderhoud met de algemeen directeur waarbij de algemene gang van zaken wordt overlopen; problematische klachten, de overbevolking en de gevolgen daarvan enzovoort.*
In 2016 hebben er zich wel enkele incidenten voorgedaan.
Een incident betrof de bemerking van de algemeen directeur dat hij het niet correct vond dat de maandcommissaris reeds een standpunt meende te moeten innemen met betrekking tot een welbepaalde klacht zonder enig onderzoek af te wachten, terwijl in feite de maandcommissaris enkel de mening van de klachtdoende gedetineerde formuleerde; de leden van de commissie hebben zich (steeds) sterk gemaakt om er op te letten duidelijke(re) formuleringen te gebruiken, formuleringen die niet voor interpretatie vatbaar zijn.

Een ander probleem betrof het verwijt van de algemeen directeur dat de CvT het vertrouwelijke van een mededeling met betrekking tot een gedetineerde die onder de terro-reglementering viel, had geschonden; dit verwijt was naar de mening van de CvT volkomen ten onrechte en in een gesprek met de algemeen directeur is een en ander uitgeklaard geworden met respect voor ieders standpunt.
  - *Met het personeel: er deden zich wel enkele incidenten voor die in feite alle terug te brengen zijn tot de (verkeerde) perceptie die het personeel heeft opzichts de CvT, in die zin dat het personeel (PBA's en PA's) er van uitgaat dat de leden van de commissie, door de klacht van de gedetineerde over te maken aan de directie, het verhaal van de de gedetineerde als waar beschouwen en er vanuit gaan dat de PBA's steeds in fout zijn.*

Tijdens toevallig voorkomende informele gesprekken met PBA's en PA's in de wandelgangen wordt dan telkens getracht een en ander te kaderen en te duiden.

4.3 Adviezen en aanbevelingen

- gevangenispopulatie van een arresthuis (= doorgangsgevangenis) terug aanpassen aan de maximum capaciteit van de gevangenis; , alleszins niet hoger dan 30% à 40 % (dus maximale populatie van 600 gedetineerden); dit betekent ook dat de gevangenispopulatie van gevangenen voor definitief veroordeelden die thans totaal geen overbevolking kennen, met 5% kan (en zou moeten) verhoogd worden zonder dat daardoor hun werking in het gedrag komt.
- medische en psychiatrische begeleiding moet beter.

- Besluiten geformuleerd door Dr. Jan Dockx, lid CvT Antwerpen.

Artikels 87 en 88 van de Basiswet 2005 zijn duidelijk: het nastreven van een gelijkwaardige penitentiaire gezondheidszorg met deze van de vrije samenleving zowel voor gedetineerden als geïnterneerden. De wet op de internering maakt hier een wezenlijk deel vanuit. Het justitieplan 2015 van minister Geens maakt ook geen onderscheid.

Het is duidelijk dat deze gelijkwaardigheid na tien jaar niet is bereikt.

Budgettaire redenen zijn de hoofdoorzaak samen met de vaststelling dat penitentiaire gezondheidszorg niet de core business is van justitie.

Er is een acuut personeelstekort aan psychiaters en psychologen. De annexen zijn onderbemand.

De verloning van de gevangenisartsen is ondermaats waarbij de enorme werkdruk leidt tot kwalitatief minderwaardige zorg. Het aanwerven van full time artsen met hetzelfde statuut als spoedartsen is wenselijk.

Opmerkelijk is dat de uitvoeringsbesluiten na tien jaar nog niet van kracht zijn.

De oprichting van twee Forensische Psychiatrische Centra en de nieuwe gevangenis te Beveren is in principe veelbelovend. Nochtans is het gevaar reëel dat de FPC dichtslibt tot een gewone gevangenis wegens een minimaal budget en een tekort aan gekwalificeerd personeel.

Toch zullen meer dan 1000 geïnterneerden onbehandeld verblijven in de gevangenis wat terecht zal leiden tot nieuwe Europese rechtspraak.

De medische zorg in de gevangenen is minimaal door een gebrek aan personele en materiële middelen. Een bijkomend probleem is dat er in België geen gespecialiseerde medico-legale opleiding bestaat. Dat in België de zorg van de geïnterneerden onder het budget van justitie valt, is een unicum in Europa.

Het is ook duidelijk dat door het ontoereikende budget bij gedetineerden in voorhechtenis de medische behandeling na detentie onderbroken wordt tot na de uitspraak om deze kosten uiteindelijk af te wentelen op de vrije samenleving. De honoraria voor de gevangenisartsen zijn voortijdig opgebruikt.

Justitie beschikt niet over de competentie en expertise om de gezondheidszorg in de gevangenissen te beheren. Daarom moet dit integraal overgedragen worden aan volksgezondheid waarbij het RIZIV zelfs vragende partij is. Justitie straft en volksgezondheid verzorgt.

Tenslotte moeten de aanbevelingen van de Koninklijke Academie voor Geneeskunde van België onverkort uitgevoerd worden.

De Koninklijke Academie stelde inderdaad reeds op 26 april 2014 volgende adviezen voor die nog steeds adviseerbaar zijn:

1) De integratie van de penitentiaire zorg in het federaal beheer van de gezondheidszorg met een financiering via het RIZIV voor de geneeskundige verstrekkingen en via de Gemeenschappen voor de preventie en met een personeelskader conform de normen die in de gezondheidszorg worden toegepast. Kortom de gezondheidszorg en de psychiatrische zorg is niet langer meer de bevoegdheid van justitie.

2) Toegang van de gedetineerden tot een kosteloze ziekteverzekering mits een extra financiering vanuit justitie.

3) De professionele onafhankelijkheid van de zorgverlener dient maximaal verzekerd te worden.

4) Oprichting van een Instituut Gezondheidszorg Gevangenissen zoals voorgesteld door de Penitentiaire Gezondheidsraad als overkoepelend orgaan om de gezondheidszorg in de gevangenissen tot een coherent, gecoördineerd en efficiënt geheel uit te bouwen.

5) De nood aan erkenning van een bijzondere beroepsbekwaamheid in de forensische psychiatrie, waarvoor een degelijk Vlaams interuniversitair opleidingsprogramma moet worden uitgewerkt.

6) Een bijzondere aandacht moet worden geschonken aan het wetenschappelijk onderzoek in de forensische psychiatrie.

(Beknopte weergave van het referaat P. Cosyns, Paleis der Academiën te Brussel, 27.09.2014, verslagboek Periodiek, driemaandelijks tijdschrift van het Vlaams Geneeskundigenverbond nr. 1, 2015)

- *Onvoorwaardelijke en verdere uitvoering van het Vlaams decreet waarin gestipuleerd wordt welk aanbod aan onderwijs, werkvoorziening, cultuur, sport, welzijn en gezondheid aangeboden moet worden aan de gedetineerden.*

*Zie daaromtrent ook **bijlage 2 "brief Steunpunt Algemeen Welzijnswerk, Vocvo vzw, De Rode antraciet vzw en Zorgnet Icuro van 03.02.2017 aan CPT** ivm gevolgen van rationalisering op sociale activiteiten, vorming en opleiding van gedetineerden in de Belgische gevangenissen.*

- *Voeding: werkelijke halal-voeding voor diegenen die dit wensen zodat men niet verplicht wordt om voor vegetarisch menu te kiezen.*

oooooooooooooooooooooooooooooooo

5. BIJLAGEN:

1) in afzonderlijk excelbestand detail **klachtenstatistiek**;

2) **brief Steunpunt Algemeen Welzijnswerk, Vocvo vzw, De Rode antraciet vzw en Zorgnet Icuro van 03.02.2017 aan CPT** ivm gevolgen van rationalisering op sociale activiteiten, vorming en opleiding van gedetineerden in de Belgische gevangenissen.

*European Committee for the
Prevention of Torture and
Inhuman or Degrading
Treatment or Punishment,*

*Council of Europe,
Strasbourg Cedex, F-67075,
France*

3 February 2017

Dear Sir/Madam,

Re: impact of austerity measures on the provision of social and educational services to prisoners in Flanders and Brussels

We write as members of the body responsible for the co-ordination of social work, education, mental health services, sport and cultural activities in the prisons of Flanders and Brussels. In Belgium, the federal state is responsible for the prison service. The organisation of social, educational, sport and cultural services to prisoners is however a responsibility for the regional states. Our organisations provide or support these services in the Dutch speaking part of Belgium and to Dutch speaking prisoners in Brussels where both Dutch and French have the status of official languages.

Over the years, a significant range of services to prisoners have been developed. These include:

- social work interventions, financial advice and counselling*
- education services - mental health provision*
- social/cultural and sport provision*
- assistance with finding employment*

These interventions are designed to mitigate the negative consequences of imprisonment for prisoners, facilitate contact with prisoners' families and the outside world and, to prepare the prisoner for a successful re-integration in society following his or her release. The right of prisoners to receive these services is enshrined in Belgian law¹.

¹ *Basic law concerning the prison system and the legal status of prisoners, January 12, 2005. Decree concerning assistance to and services for prisoners, March 8, 2013. Co-operation agreement between the Federal State and the Flemish Community and the Flemish Region concerning assistance to and services for prisoners, July 8, 2014.*

In advance of the CPT's planned visit to Belgium in 2017, we wish to highlight a number of problems relating to the provision of services to prisoners in the penal institutions of Flanders and Brussels. These problems have arisen primarily as a result of cuts to the federal government budget for the penitentiary sector and the concomitant rationalisation measures introduced by the Belgian prison service which aim to bring their operating costs into line with the reduced budgetary provisions.

The direct impact of the rationalisation measures

In the following paragraphs, we provide some illustrative examples of the rationalisation measures and their impact on prisoners. It should be emphasised that these cases are merely indicative of a general trend. Should the Committee wish to receive a more comprehensive overview, we would be pleased to oblige. It is also important to highlight that the rationalisation exercise has not yet been carried out in all prisons. It is only when this process is complete that we will be able to fully assess the impact of the federal government's drive to reduce costs.

Changes to the prison regime

- *Impact on group activities for prisoners*

The rationalisation exercise has resulted in changes to the prison regime in all the penal institutions in which it has been carried out. One of the consequences is that the hours during which prisoners can take part in activities have also changed. How this adjustment translates into practice is different in each prison. In many institutions, the hours available for activities have been restricted. In other prisons, the impact has been less profound.

In Leuven Centraal prison, the prison workshops must now close half an hour earlier than previously. As a result, all the programmes that take place there (e.g. electricity, construction, bicycle repair, woodwork) have also been restricted.

In the 'training prison' at Hoogstraten, a decision has been taken to organise all activities at the same time and to stipulate that all activities must be of equal duration (3 hours). In this way, there are fewer prisoner movements throughout the institution. Whilst a duration of three hours is not problematic for practical activities, it is totally unsuitable for a session of mental health therapy.

In a number of prisons (e.g. Dendermonde and Hoogstraten), the provision of evening activities has been completely abolished. Theoretically, this means that activities which previously took place then now need to be organised during the day. This, however, has resulted in prisoners being forced to choose between – for example – going to the gym, receiving a visit, going to the library or taking part in education classes.

- *Impact on individual services for prisoners*

The above-mentioned changes to the regime have also impacted on the individual services for prisoners.

Because of changes to the times during which prisoners can walk outside the cell blocks, prisoners in Beveren have had their access to welfare services reduced. In concrete terms, this means a reduction of 20 interventions per week for the prison social work team. In the prisons in De Kempen region (Turnhout, Hoogstraten, Merksplas and Wortel), a similar trend is apparent. Here the mental health team is now only able to provide half the treatment

interventions that it used to (annually the team will see approximately 110 fewer prisoners than previously).

It is clear that the impact of the changes to the prison regime on the provision of social services to inmates should not be underestimated. The range of activities and services has been downsized and there is less flexibility to organise interventions based on the needs of inmates. Prisoners themselves are increasingly forced to choose between activities which were previously more widely available. The impact on service providers has also been significant.

Decreased deployment of prison officers to support the provision of social services

As a result of the rationalisation, there are fewer prison officers available to facilitate the provision of services to inmates. This in turn has had a direct impact on the extent and nature of the services available.

Staff shortages

The rationalisation exercise was accompanied by a decision to stop the recruitment of new personnel by the Prison Service. This has resulted in staff shortages especially in prisons where there is a high degree of staff absenteeism. As a consequence, there are sometimes insufficient staff available to ensure that the movement of prisoners within the institution can proceed. In these circumstances, services to prisoners will often be suspended at short notice which leads to high degrees of frustration for both prisoners and service providers. Staff shortages have also led to decisions to restrict services on a more permanent basis. By way of example, in the LeuvenHulp prison vocational training for inmates has been reduced by 50%, inmates can only make use of the prison library once a fortnight instead of every week and the opportunities for sport, fitness and access to the open air have all been significantly restricted.

The indirect impact of the rationalisation measures

Strikes

In addition to the tangible effects of this rationalisation, the exercise has also resulted in a number of side effects. The first and most significant of these is the reaction of prison service personnel. Recent months have been characterised by series of strikes or threats to go on strike. In these circumstances, all social, education and sport services for prisoners are usually suspended often at very short notice. It is not unusual for social service and education workers to arrive at the prison gates only to find that they are unable to gain access to the institution because of industrial action from prison service personnel. Aside from the disruption caused, such actions have considerable financial ramifications for service providers.

In the following paragraphs, we provide more detail on the particular problems in the prisons in Brussels and Brugge. In Sint-Gilles prison in Brussel, inmates have now been deprived of access to group activities for more than 16 months as a result of industrial action by prison service personnel. This situation has not yet been resolved. This is, however, by no means the only prison where social service activities have been suspended as a result of industrial action. Should the Committee wish to receive a more comprehensive overview of these problems, we would be more than happy to oblige.

○ The situation in Brussels

In June 2015, all group activities in the prisons in Brussels were suspended following the withdrawal of co-operation by penitentiary personnel. This came as a result of reductions in the number of prison officers in one of the three prisons in Brussels, Sint-Gilles.

The following activities can no longer take place:

- *Group therapy for prisoners with mental health problems*
- *Dutch language classes - Dutch language classes for non-native speakers*
- *Basic training computers and IT*
- *Sport and fitness classes*
- *Basic training “Open Learning”*
- *Basic training in communication and conflict management*
- *Vocational training chef assistant*
- *Drawing workshop*
- *Library*
- *Various socio-cultural activities (concerts, ad hoc projects, etc.)*

Of all these activities, only prisoners’ access to the library is currently possible (the library was reopened in august 2016). Prisoners continue to be deprived of their fundamental and legally enshrined rights to receive assistance and take advantage of social and educational services.

It is important to emphasise that the current problems in the prisons in Brussels are the most current manifestation of longer term difficulties in relation to the provision of services to prisoners there. Recent years have been characterised by frequent strikes and other forms of industrial action by penitentiary personnel. Such actions almost always lead to a suspension of services. It is not uncommon for such cessations to last for an number of weeks.

○ ***The situation in Brugge***

The organisation of group activities for prisoners in Brugge has also been severely restricted since the summer of 2016. Again, problems concerning staff shortages have contributed significantly to this situation. The prison officers’ unions threatened to strike unless the organisation of these activities was suspended. The prison management team acceded to this request.

All activities in the prison education centre have been suspended and will not be restarted until the summer of 2017 at the earliest. In most areas of the prison no group activities are currently available. In the sections where this remains possible (mental health detainees and the unit for mothers and babies), activities can only go ahead if there is adequate monitoring from prison officers. Because this cannot always be arranged, activities in these sections are often also cancelled.

There are also restrictions on individual services for prisoners. Theoretically, these services remain available in the same way as before provided there are sufficient prison officers in attendance on the wings. In practice, however, the extent and nature of these services has also been diminished. Staff from the mental healthcare team can now only see two prisoners per session instead of three. Social workers are often refused permission to see prisoners in person and consequently have to discuss sensitive and complex problems with them via the in-cell telephone system (this means that other prisoners can hear these conversations). It comes

as no surprise therefore that prisoners are becoming increasingly reluctant to use these services.

Conclusion

We cannot emphasise the negative effects, both direct and indirect, of the rationalisation exercise strongly enough. Services to prisoners have come under increasing pressure. The situation in Brussels and Brugge are hereby the most extreme examples but also in other prisons the impact is palpable. Prisoners are not only being deprived of their liberty, their rights to receive assistance and make use of services are not being respected. These restrictions are likely to have an adverse impact on the atmosphere in our penal institutions and clearly hamper the chances of a successful re-integration.

We hope that the Committee is able to explore some of these problems further in its' forthcoming visit to Belgium.

Should you require any further information, please do not hesitate to contact us.

Yours faithfully,

*Martine Van Geyt
Steunpunt Algemeen Welzijnswerk*

*Bart Horemans
VOCVO vzw*

*Gunter Gehre and Veer Dusauchoit
De Rode Antraciet vzw*

*Karen Beuckkx
Zorgnet Icuro*

For further information please contact Neil Paterson from Steunpunt Algemeen Welzijnswerk:- tel. no. +32 492 73 54 32 neil.paterson@steunpunt.be